

การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางการบริหารเครือข่าย
การเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*
A STUDY OF THE CURRENT SITUATION, DESIRED STATE, AND MANAGEMENT
APPROACHES OF LEARNING NETWORKS THAT PROMOTE STUDENT QUALITY IN
PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

พระปลัดวันเฉลิม เป่งใส*, ธิดาวลัย อุ่นกอง, น้ำฝน กันมา, วัชรระ จตุพร

Phrapalad Wanchaloem Pengsai*, Thidawan Unkong, Namfon Ganma, Watchara Jatupon

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา ประเทศไทย

College of Education, University of Phayao, Phayao, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanchaloem.sam@gmail.com

*Tel: 085-227-6387

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ จำนวน 444 รูป/คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 และแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิ 6 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.71) โดยด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.51) และ 2) ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหาร และด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม แนวทางการบริหารที่สำคัญ ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การสร้างพื้นที่ปลอดภัยเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาภาวะผู้นำร่วมโดยกระจายอำนาจตามความเชี่ยวชาญ การออกแบบโครงสร้างแบบเครือข่ายเชิงระนาบเพื่อเพิ่มความคล่องตัว การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการใช้สารสนเทศ และการขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการวิจัยชี้ว่าการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยง สามารถเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้, การส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน

Abstract

This article aimed to: 1) Examine the current and desirable conditions of learning network management that promotes student quality in Buddhist Scripture Schools under the General Education Division, and 2) Investigate guidelines for learning network management that enhances student quality in Buddhist Scripture Schools under the General Education Division. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 444 administrators and teachers responsible for academic affairs, selected through stratified random sampling. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.97 and semi-structured interviews conducted with six experts/monastic and lay specialists. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and content analysis. The findings revealed that: 1) The overall current condition of learning network management was at a high level ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.71), with leadership and management mechanisms showing the highest mean score, while communication, technology, and information systems received the lowest mean score. The desirable condition was found to be at the highest level ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.51). and 2) Among the desirable conditions, learning and innovation received the highest mean score, followed by leadership and management mechanisms, and shared goals and vision. Key management guidelines included developing a Shared Vision, creating a Safe Space to foster trust and knowledge exchange, promoting Distributed Leadership through authority delegation based on expertise, designing a Horizontal Structure to enhance organizational flexibility, establishing a Centralized Digital Hub to support information utilization, and advancing learning through the Professional Learning Community (PLC) process. The findings indicate that integrated and interconnected learning network management can serve as a key mechanism for enhancing the quality of learners in Buddhist Scripture Schools under the General Education Division.

Keywords: Component Analysis, Learning Network Management, Student Quality Promotion

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในบริบทศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ และความเชื่อมโยงระดับโลก ประเทศต่าง ๆ จึงมุ่งพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ

เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ที่ระบุว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้บริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โรงเรียนจึงมีได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้เท่านั้น หากยังต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านและตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมในด้านคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาโดยตรง ภายใต้หลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 39 ที่บัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง ทั้งนี้ เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัว สามารถบริหารจัดการได้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่ได้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมของสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านการศึกษาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองพุทธศาสนศึกษา, 2563) ในยุคปัจจุบันความเข้าใจในวิชาเหล่านี้ไม่ได้สำคัญเพียงแค่เรื่องวัฒนธรรม แต่ยังสนับสนุนการสร้าง ความเข้าใจและการร่วมมือระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในการบริหารจัดการงานวิชาการในโรงเรียนกลุ่มนี้เป็นเรื่องที่ไม่สามารถละเลยได้ จากสภาพการดำเนินงาน พบว่าแม้หลายโรงเรียนจะมีศักยภาพด้านภาวะผู้นำและการบริหารจัดการภายใน แต่ระบบเครือข่ายการเรียนรู้ยังมีข้อจำกัด ในด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ รวมถึงการสร้างกลไกความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การบริหารเครือข่ายยังไม่สามารถสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นอกจากนี้ การขาดพื้นที่แห่งความไว้วางใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม ตลอดจน

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้และการสื่อสารภายในเครือข่าย ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายการเรียนรู้ไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งผลต่อโอกาสในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการเรียนรู้ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในศตวรรษที่ 21 แนวคิดร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่า คุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นผลจากการบริหารจัดการเชิงระบบของสถานศึกษาในภาพรวม (Fullan, M., 2023); (Hattie, J., 2023) ในมุมมองเชิงการบริหาร การส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนจึงเป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดระบบและการสร้างกลไกสนับสนุนที่เชื่อมโยงกันทั้งองค์กร (OECD, 2023); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) การใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนได้รับประโยชน์จากความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อแบ่งปันและสร้างความรู้ร่วมกัน การไม่สามารถประสานงานกับเครือข่ายภายนอกย่อมทำให้สถานศึกษาและผู้เรียนไม่สามารถรับประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรและความรู้ภายนอกได้อย่างเต็มที่ (ทิพวรรณ ล้วนปิติธีสกุล, 2562) แม้งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในหลากหลายมิติ ทั้งด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหารเชิงระบบ การพัฒนาหลักสูตร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์และคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณางานวิจัยในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ยังมีข้อจำกัดขององค์ความรู้และช่องว่างทางวิชาการที่สำคัญ กล่าวคือ งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาการจัดการจัดการในสถานศึกษาทั่วไปหรือสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมมักมุ่งเน้นด้านการจัดการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หรือปัญหาการบริหารเฉพาะด้าน ยังขาดการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยตรง ทั้งนี้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไป ทั้งด้านโครงสร้างการบริหาร การจัดการศึกษาที่บูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักสูตรสามัญ ตลอดจนข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และการสนับสนุนจากเครือข่ายทางการศึกษา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลต่อรูปแบบและประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการแตกต่างจากโรงเรียนในระบบทั่วไป การนำผลการศึกษาจากบริบทสถานศึกษาทั่วไปมาใช้อธิบายหรือกำหนดแนวทางพัฒนาโดยตรงจึงอาจไม่สามารถสะท้อนสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทที่แท้จริงของโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้อย่างครบถ้วน ด้วยเหตุนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างทางวิชาการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ยังขาดองค์ความรู้เชิงประจักษ์ในการอธิบายสภาพปัญหา ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษา การศึกษาค้นคว้าจึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

จากที่มาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการที่ส่งผลให้โรงเรียนสามารถเติบโตและยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน การศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งเน้นการสร้าง

รูปแบบที่ครอบคลุมทั้งการกำหนดเป้าหมายร่วม ภาวะผู้นำ กลไกการบริหาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสาร เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้บรรลุผลตามมาตรฐานการศึกษาชาติและตอบสนองความคาดหวังของสังคมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงอธิบายแบบลำดับขั้น (Sequential Explanatory Design) แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 403 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 1,672 รูป/คน

1.1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 222 โรงเรียน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ซึ่งใช้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยใช้เขตการปกครองคณะสงฆ์เป็นชั้นภูมิ จำนวน 14 เขต จากนั้นสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของแต่ละเขต และกำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ รวม จำนวน 444 รูป/คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแบบปลายเปิด

1.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนในบริบทการศึกษาและโรงเรียนพระปริยัติธรรม จากนั้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการตรวจสอบพบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 หลังปรับปรุงเครื่องมือแล้ว ได้นำไปทดลองใช้กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อประสานไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจัดส่งแบบสอบถามทั้งทางไปรษณีย์และระบบออนไลน์ (Google Form) พร้อมติดตามการตอบกลับทางโทรศัพท์หรือด้วยตนเอง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) วิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.5.2 ข้อมูลความคิดเห็นจากแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ จะเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากน้อยไปหามาก

1.5.3 ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2. การศึกษาแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 6 รูป/คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการหรือนักวิจัยด้านการบริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาหรือศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารหรือผู้ทรงคุณวุฒิของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มละ 2 รูป/คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งพัฒนาจากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในขั้นตอนที่ 1

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของประเด็นคำถาม ความชัดเจนของภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปใช้จริง

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อประสานผู้ทรงคุณวุฒิ นัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามประเด็นที่กำหนด

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปเป็นประเด็น และสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

รายการ	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม	3.62	0.68	มาก	2	4.71	0.51	มากที่สุด	3
2. การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์บนฐานความไว้วางใจ	3.55	0.72	มาก	4	4.68	0.53	มากที่สุด	5
3. ภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย	3.70	0.65	มาก	1	4.74	0.49	มากที่สุด	2
4. โครงสร้าง ระบบ และกลไกการบริหาร	3.48	0.74	ปานกลาง	5	4.66	0.55	มากที่สุด	6
5. การสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ	3.44	0.76	ปานกลาง	6	4.69	0.52	มากที่สุด	4
6. การเรียนรู้และนวัตกรรม	3.58	0.70	มาก	3	4.75	0.48	มากที่สุด	1
รวม	3.56	0.71	มาก		4.71	0.51	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการวิเคราะห์ พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.71) โดยมีด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.65) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.68) และด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.70) ตามลำดับ ส่วนด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.76) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.51) โดยมีด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.48) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.49) และด้านการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ ส่วนด้านโครงสร้าง ระบบ และกลไกการบริหาร ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.55) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความลึกและสะท้อนประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index Modified: PNI Modified) จากการเปรียบเทียบระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ทุกด้านมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในระดับที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนา โดยด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ และด้านโครงสร้างระบบ และกลไกการบริหาร มีแนวโน้มของช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มากกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาระบบสารสนเทศ การสื่อสารดิจิทัล และกลไกการบริหารเครือข่ายยังเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ขณะที่ด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย รวมถึงด้านการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม แม้มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีความต้องการยกระดับให้สูงขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่ควรดำเนินการในลักษณะทั่วไปหรือพัฒนาในทุกด้านอย่างเท่าเทียมกัน แต่ควรจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาโดยมุ่งเน้นด้านที่มีช่องว่างสูงก่อน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรและการกำหนดแนวทางบริหารเครือข่ายเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างตรงจุดและยั่งยืน

2. แนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามองค์ประกอบและการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

2.1 ด้านการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม วิเคราะห์ปัญหา คือ ขาดการมีส่วนร่วมและความเข้าใจที่ตรงกันในระดับปฏิบัติการ แนวทางการบริหารจัดการ คือ ผู้นำเครือข่ายต้องเปลี่ยนจากการสั่งการแบบแนวดิ่ง (Top-down) เป็นการสร้าง วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนา (Dialogue) โดยจัดทำ “แผนยุทธศาสตร์เครือข่ายปริยัติสัมพันธ์” ที่ระบุเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งทางโลกและทางธรรมให้ชัดเจน และสื่อสารผ่านช่องทางที่หลากหลายเพื่อให้บุคลากรทุกระดับรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของเป้าหมายนั้นร่วมกัน

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์บนฐานความไว้วางใจ วิเคราะห์ปัญหา คือ บุคลากรยังไม่กล้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขาดการสนับสนุนกันอย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการบริหารจัดการ คือ การสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ในการทำงาน โดยใช้หลักการเป็นกัลยาณมิตรและการสื่อสารที่โปร่งใส เริ่มจากความร่วมมือในระดับเล็กที่เห็นผลเร็ว (Quick Win) เช่น การทำคลังข้อสอบร่วมกัน เพื่อลดภาระงานของครู ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับและความไว้วางใจ (Trust) จนเกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและช่วยเหลือกันโดยไม่มีกำแพงระหว่างโรงเรียน

2.3 ด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย วิเคราะห์ปัญหา คือ ผู้นำขาดการกระจายอำนาจ และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน แนวทางการบริหารจัดการ คือ การพัฒนาภาวะผู้นำร่วม (Distributed Leadership) โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมสลับบทบาทเป็นผู้นำและผู้ตามตามความเชี่ยวชาญ ผสมผสานหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership) ที่ใช้ความเมตตาและหลักธรรมในการบริหารคน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ครูและบุคลากรกล้าที่จะนำเสนอไอเดียและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ

2.4 ด้านโครงสร้าง ระบบ และกลไกการบริหาร วิเคราะห์ปัญหา คือ ระบบการติดตามผลยังไม่เป็นขั้นตอน และการจัดสรรทรัพยากรไม่ทั่วถึง แนวทางการบริหารจัดการ คือ ออกแบบโครงสร้างแบบเครือข่ายเชิงราบ (Horizontal Structure) ที่ลดความซับซ้อนของสายงาน มีการกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานเครือข่ายที่ชัดเจน และใช้ระบบการติดตามผลแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Review) รวมถึงมีการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน (Resource Sharing) เช่น ศูนย์สื่อการเรียนรู้เคลื่อนที่ หรือการใช้ครูพระวิทยากรร่วมกันในวิชาธรรม - บาลี

2.5 ด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ วิเคราะห์ปัญหา คือ ขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยและบุคลากรยังขาดทักษะดิจิทัล แนวทางการบริหารจัดการ คือ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลดิจิทัล เครือข่ายปฎิบัติ (Centralized Digital Hub) ที่เชื่อมโยงข้อมูลผู้เรียน ครู และสื่อการสอนไว้ในระบบ Cloud พร้อมจัดโปรแกรมพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัล (Digital Literacy) ให้แก่พระภิกษุและครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ

2.6 ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม วิเคราะห์ปัญหา คือ การสะท้อนผลการดำเนินงานยังน้อย และขาดการพัฒนานวัตกรรมที่ต่อเนื่อง แนวทางการบริหารจัดการ คือ ขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ข้ามโรงเรียน เพื่อร่วมกันออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธแบบบูรณาการ เช่น การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Symposium) เพื่อนำเสนอผลงานและสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม 2) การมีส่วนร่วมบนฐานความไว้วางใจ 3) ภาวะผู้นำและกลไกการบริหาร 4) โครงสร้างและระบบการบริหาร 5) สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) การเรียนรู้และนวัตกรรม ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลสภาพปัจจุบันในการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาควรส่งเสริมภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย และการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม และควรพัฒนาการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ ให้ดียิ่งขึ้น สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรส่งเสริมการเรียนรู้และ นวัตกรรม และภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย และควรพัฒนาเกี่ยวกับโครงสร้าง ระบบ และกลไกการบริหาร ให้ดียิ่งขึ้น

สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (Systemic Management) ของ Fullan, M. ที่เน้นว่าการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต้องอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Fullan, M., 2023) จากผลการวิจัย จะพบว่า ด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับสูงกว่าด้านอื่น อาจสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารที่ให้ความสำคัญกับบทบาทผู้นำและการเคารพตามลำดับชั้นทางการปกครองและคณะสงฆ์ ส่งผลให้ผู้บริหารหรือผู้มีบทบาทนำในโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานและสร้างการประสานงานในเครือข่ายได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ภาวะผู้นำจะอยู่ในระดับมาก แต่ผลการวิจัยกลับพบว่า ด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งในด้านการงบประมาณ การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล และศักยภาพของบุคลากรในการใช้ระบบสารสนเทศสมัยใหม่ โดยเฉพาะโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือมีทรัพยากรจำกัด จึงทำให้การสื่อสารและการจัดการข้อมูลในระดับเครือข่ายยังไม่สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อาจสะท้อนความคาดหวังของผู้บริหารและครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อบริบทสังคมร่วมสมัยมากขึ้น เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา แต่ยังต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะทางวิชาการ ทักษะชีวิต และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล การให้ความสำคัญกับนวัตกรรมการเรียนรู้จึงมิได้เป็นเพียงความต้องการเชิงเทคนิค แต่สะท้อนถึงความพยายามของสถานศึกษาในการรักษาสอดคล้องระหว่างการดำรงอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนากับการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาร่วมสมัย ในมิติของการบริหารเครือข่าย ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับกลไกการบริหารเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาภายในเครือข่ายด้วย เนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งมีบริบทและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การสร้างความร่วมมือจึงจำเป็นต้องอาศัยความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และหลักกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการบริหารเครือข่ายในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างยิ่ง ผลการศึกษาจึงสนับสนุนแนวคิดว่าการบริหารเครือข่ายที่มีประสิทธิผลต้องพัฒนาทั้งระบบบริหารและมิติความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมควบคู่กันไป

2. จากผลการศึกษาแนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วม ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำต้องเปลี่ยนบทบาทจากการสั่งการแนวดิ่ง (Top-down) เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนา (Dialogue) เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของเป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge, P. M. ที่ระบุว่าวิสัยทัศน์ร่วมเป็นวินัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดความผูกพันและมุ่งมั่นสู่เป้าหมายเดียวกันมากกว่าการทำตามคำสั่ง 2) ด้านการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์บนฐานความไว้วางใจ แนวทาง คือ เน้นการสร้าง พื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) และใช้หลักกัลยาณมิตรในการทำงาน โดยเริ่มจากโครงการที่เห็นผลสำเร็จเร็ว (Quick Win) เช่น การสร้างคลังข้อสอบร่วมกัน เพื่อลดภาระงานครู และสร้างความไว้วางใจระหว่างโรงเรียน (Senge, P. M., 1990) สอดคล้องกับทฤษฎีความไว้วางใจของ Reina, M. ที่ว่าความเชื่อมั่นในการสื่อสารเป็นรากฐานสำคัญของการร่วมมือ 3) ด้านภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย

มุ่งเน้นการพัฒนา ภาวะผู้นำร่วม (Distributed Leadership) โดยกระจายบทบาทตามความเชี่ยวชาญ และผสมผสานหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership) ที่ใช้ความเมตตาในการบริหาร (Reina, M., 2000) สอดคล้องกับแนวคิดของ Spillane, J. P. ที่มองว่าภาวะผู้นำไม่ได้จำกัดที่ตัวบุคคล แต่เป็นการกระจายอำนาจเพื่อสร้างแรงจูงใจและนวัตกรรมจากระดับปฏิบัติการ 4) ด้านโครงสร้าง ระบบ และกลไกการบริหาร แนวทาง คือ ออกแบบ โครงสร้างแบบเครือข่ายเชิงระนาบ (Horizontal Structure) เพื่อความคล่องตัว ลดความซับซ้อนของสายงาน และเน้นการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน (Resource Sharing) เช่น การใช้ครูพระวิทยากรร่วมกัน (Spillane, J. P., 2006) สอดคล้องกับแนวคิดของ Miles, R. E. & Snow, C. C. ที่เน้นความยืดหยุ่นและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพในรูปแบบเครือข่าย และ 5) ด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ แนวทาง คือ จัดตั้ง ศูนย์ข้อมูลดิจิทัล เครือข่ายปรียัติ (Centralized Digital Hub) บนระบบ Cloud เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและสื่อการสอน พร้อมทั้งพัฒนาทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ให้บุคลากรอย่างต่อเนื่อง (Miles, R. E. & Snow, C. C., 1992) สอดคล้องกับแนวคิด Digital Transformation ของ DuFour, R. et al. ที่ย้ำว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือหลัก DuFour, R. et al. ที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ (DuFour, R. et al., 2016)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างและกลไกการบริหารเครือข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยองค์ความรู้ที่ค้นพบสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันในลักษณะของระบบบูรณาการ ได้แก่ 1) การมีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และทิศทางร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ฐานความไว้วางใจ 3) ภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย 4) โครงสร้าง ระบบ และกลไกการดำเนินงาน 5) การสื่อสาร เทคโนโลยี และสารสนเทศ และ 6) การส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้ง 6 องค์ประกอบดังกล่าวทำหน้าที่เชื่อมโยงความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. แนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน ผลการวิจัยได้นำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย 6 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกัน 2) การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการทำงาน (Safe Space) เพื่อส่งเสริมความไว้วางใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำร่วม (Distributed Leadership) โดยกระจายบทบาทและอำนาจตามความเชี่ยวชาญ 4) การออกแบบโครงสร้างเครือข่ายเชิงระนาบ (Horizontal Structure) เพื่อเพิ่มความคล่องตัว

และลดข้อจำกัดเชิงลำดับชั้น 5) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลดิจิทัลเครือข่ายปรียัติ (Centralized Digital Hub) เพื่อสนับสนุนการใช้ข้อมูลและสารสนเทศร่วมกัน และ 6) การขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ดังแสดงได้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูที่รับผิดชอบงานวิชาการ จำนวน 444 รูป/คน สรุปได้ว่า จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนประกอบด้วย 6 ด้านหลัก ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์บนฐานความไว้วางใจ ภาวะผู้นำและกลไกการบริหารเครือข่าย โครงสร้างระบบการบริหาร การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม องค์ประกอบเหล่านี้ทำงานเชื่อมโยงกันเป็นระบบเชิงบูรณาการ สภาพปัจจุบันและจุดที่ต้องเร่งพัฒนาผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน พบว่า การบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาวะผู้นำมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่าผู้บริหารมีศักยภาพในการขับเคลื่อนดีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) การสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ในการทำงาน การพัฒนาภาวะผู้นำร่วม (Distributed Leadership) การออกแบบโครงสร้างแบบ

เครือข่ายเชิงระนาบ (Horizontal Structure) การจัดตั้ง ศูนย์ข้อมูลดิจิทัลเครือข่ายปรียัติ (Centralized Digital Hub) และการขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ในส่วนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรใช้แนวทาง การกระจายภาวะผู้นำ (Distributed Leadership) เพื่อสร้างกลไกการบริหารเครือข่ายที่เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ร่วมกัน 2) ควรจัดระบบนิเทศภายในและส่งเสริมให้เกิด ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างต่อเนื่อง เพื่อเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็น โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ ที่มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน และ 3) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีภายนอก ทั้งโรงเรียนอื่นและชุมชน เพื่อแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ที่จำเป็น และ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (R&D) หรือการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนาและทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารเครือข่ายที่ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การพัฒนาภาวะผู้นำร่วม การสร้างพื้นที่ปลอดภัย และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพผู้เรียนและประสิทธิภาพการบริหารของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 2) ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุหรือแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ขององค์ประกอบการบริหารเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำร่วมความไว้วางใจในเครือข่าย การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการเรียนรู้ร่วมกัน ที่มีต่อคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับกลไกความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายในบริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงกรณีศึกษา หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่น เพื่อศึกษากระบวนการบริหารเครือข่าย การสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือ และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ซึ่งจะช่วยให้ได้องค์ความรู้เชิงบริบทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่นได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ทิพวรรณ ล้วนปสิทธิ์สกุล. (2562). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของนโยบายไทยแลนด์ 4.0. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาปรัชญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองพุทธศาสนศึกษา. (2563). สถิติและเอกลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- DuFour, R. et al. (2016). Learning by Doing: A Handbook for Professional Learning Communities at Work (Book & CD-ROM). Bloomington: Solution Tree Press.
- Fullan, M. (2023). The New Meaning of Educational Change. (6th ed.). New York: Teachers College Press.
- Hattie, J. (2023). Visible Learning: The Sequel A Synthesis of Over 2,100 Meta-Analyses Relating to Achievement. London: Routledge.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Miles, R. E. & Snow, C. C. (1992). Causes of Failure in Network Organizations. California Management Review, 34(4), 53-72.
- OECD. (2023). Education Policy Outlook 2023: EMPOWERING ALL LEARNERS TO GO GREEN. Paris: OECD Publishing.
- Reina, M. (2000). Trust and Betrayal in the Workplace: Building Effective Relationships in Your Organization. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Senge, P. M. (1990). The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday/Currency.
- Spillane, J. P. (2006). Distributed Leadership. San Francisco: Jossey-Bass.